

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 04-12-2020 r.

Adam Bodnar

II.513.17.2014.MM

**Pan Senator
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
ePUAP**

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

Z ogromną satysfakcją i wdzięcznością przyjąłem podjęcie przez Komisję Ustawodawczą Senatu RP postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (druk senacki nr 187).

Powyższy projekt w pełni odpowiada na wskazywany przeze mnie problem zakresu podmiotowego ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tzw. „ustawa lutowa”). Przesłanka domicylu, wyrażona w art. 8 ust. 2a ustawy, w odniesieniu do osób, które zmarły w wyniku represji, np. na skutek wykonania wyroku orzekającego karę śmierci lub zgonu w trakcie odbywania kary w radzieckim więzieniu po dniu 5 lutego 1946 r. (data wejścia w życie umowy regulującej polsko-radziecką granicę państwową), może być uznana za kryterium w nieuzasadniony sposób różnicujące sytuację prawną podmiotów charakteryzujących się posiadaniem cechy relewantnej, tj. faktu represjonowania przez organy radzieckie w czasie i miejscu określonym w art. 8 ust. 2a ustawy lutowej.

Podkreślenia wymaga, iż zgodnie z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej, uprawnienia do odszkodowania od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji przysługują również osobom, mieszkającym obecnie bądź w chwili śmierci w Polsce, represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności.

Jak wynika z powyższego, do chwili obecnej jednym z warunków uzyskania uprawnień do odszkodowania i zadośćuczynienia za szkodę i krzywdę wyrządzone represjami radzieckich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego jest to, by osoba represjonowana mieszkała w chwili składania wniosku, bądź w chwili śmierci, w Polsce (tak również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., sygn. akt V KKN 127/00, LEX nr 51088; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2006 r., sygn. akt IV KK 117/06. OSN 2006/9/86, Biul. SN 2006/8/17). Warunek ten jest spełniony wówczas, gdy represjonowany mieszka obecnie lub mieszkał w chwili śmierci w obecnych granicach Państwa Polskiego, tj. granicach ustalonych dnia 5 lutego 1946 r. z późniejszymi zmianami, chyba, że zgon nastąpił przed tą datą.

Ustawodawca w katalogu osób uprawnionych do ubiegania się o odszkodowanie pominął zatem osoby, które były obywatelami Polski i zginęły podczas walki o jej niepodległość, zaś ich działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego została rozpoczęta na terytorium Polski, ale następnie wskutek przesunięcia granic była już kontynuowana po 1946 r. poza terytorium państwa polskiego. Pomimo, że nie zmieniali swojego miejsca zamieszkania, okazało się po 1946 r., że znalazło się ono poza granicami Polski.

Mając na uwadze, że te osoby walczyły na rzecz niepodległości naszej Ojczyzny i w związku z tym poniosły śmierć, niezasadne jest pozostawianie ich poza zakresem osób uprawnionych do odszkodowania. O ile bowiem przesłankę domicylu można uznać za

uzasadnioną w stosunku do osób, które były represjonowane i same składają wniosek o odszkodowanie (oznacza to bowiem, że przeżyły owe represje, doczekały odzyskania przez Polskę niepodległości i miały możliwość podjęcia decyzji co do zamieszkania w Polsce, por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lipca 2012 r., sygn. akt P 8/11) - o tyle w odniesieniu do osób, które poniosły śmierć wskutek represji radzieckich organów ścigania za walkę o niepodległy byt Państwa Polskiego, a mieszkały i zmarły na terenach, które Polska utraciła dopiero w lutym 1946 r. - przesłanka domicylu w chwili śmierci jest nieracjonalna, nadmierna i powoduje faktyczne wykluczenie możliwości dochodzenia roszczeń przez osoby najbliższe dla osób represjonowanych.

Represjonowani bowiem – mimo ich ewidentnej intensywnej więzi z Polską – często nie mieli możliwości, zważywszy na ówczesne realia polityczne, zmiany miejsca zamieszkania z terytorium, które do lutego 1946 r. znajdowało się w granicach Polski na terytorium Polski po tej dacie. Rozwiązanie to może budzić wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnych zasad: zaufania obywatela do państwa i stanowionego przezeń prawa, a także równości.

Mając na uwadze fakt, że senacki projekt nr 187 wychodzi naprzeciw wskazanym problemom i rozszerza przesłankę domicylu również o osoby represjonowane mieszkające obecnie albo w chwili śmierci w Polsce albo na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim poza obecnym terytorium Polski, dotychczas pominięte w nieuzasadniony sposób, zasługuje on na poparcie i dalsze procedowanie celem wprowadzenia powyższych zmian jak najszybciej w życie.

Łączę wyrazy szacunku,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/